

הפורום למשפט חוקתי

דף עמדה

הנחיצות בתיקון חוק יסוד ישראל מדינת הלאום של העם היהודי

הגדרת מושגים:

לפי הספרות המקובלת בכל הפקולטות למדעי החברה ולמשפטים בעולם המערבי, נמצא בנוסח של חוק יסוד ישראל מדינת הלאום של העם היהודי מספר סטיות, כדלקמן:

המשמעות של המונח "עם" כיום עולה בקנה אחד עם משמעותו בספרי התנ"ך.

שמואל ב פרק ה

א וַיָּבֹאוּ כָּל-שְׂבִיטֵי יִשְׂרָאֵל אֶל דָּוִד חֲבֵרוֹנָה; וַיֹּאמְרוּ לְאָמֵר, הֲנֵנוּ עֲצָמָךְ וּבִשְׂרָךְ אֲנַחְנוּ. ב גַּם אֶתְמוּל גַּם שְׁלֹשׁוֹם, בְּהִיּוֹת שְׂאוּל מֶלֶךְ עָלֵינוּ, אֶתְהָ הִייתָה מוֹצִיא וְהַמְבִי, אֶת-יִשְׂרָאֵל; וַיֹּאמְרוּ יְהוָה לְךָ, אֶתְהָ תִרְעָה אֶת-עַמִּי אֶת-יִשְׂרָאֵל, וְאֶתְהָ תִהְיֶה לְנָגִיד, עַל-יִשְׂרָאֵל. ג וַיָּבֹאוּ כָּל זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל-הַמֶּלֶךְ, חֲבֵרוֹנָה, וַיִּכָּרֶת לָהֶם הַמֶּלֶךְ דָּוִד בְּרִית בְּחֵבְרוֹן, לִפְנֵי יְהוָה; וַיִּמְשְׁחוּ אֶת דָּוִד לְמֶלֶךְ, עַל-יִשְׂרָאֵל. ד בֶּן-שְׁלֹשִׁים שָׁנָה דָּוִד, בְּמַלְכוֹ; אַרְבַּעִים שָׁנָה, מֶלֶךְ. ה בְּחֵבְרוֹן מֶלֶךְ עַל יְהוּדָה, שִׁבְעָ שָׁנִים וְשֵׁשֶׁת חֳדָשִׁים; וּבִירוּשָׁלַם מֶלֶךְ, שְׁלֹשִׁים וְשֵׁשֶׁת שָׁנָה, עַל כָּל יִשְׂרָאֵל וַיְהוּדָה.

מהפסוקים של ספר שמואל ב פרק ה, כמצוינים לעיל, מבינים נוסחה פשוטה:

עם = לאום = מדינה

זו גם המשמעות של המונח "עם" כיום, כגון:

העם היפני, כלומר העם של מדינה הנקראת יפן המהווה לאום;
העם האיטלקי, כלומר העם של מדינה הנקראת איטליה המהווה לאום; וכן הלאה.
כך גם היה בתקופת התנ"ך, בנוגע לישראל וליהודה.

עם ישראל, כלומר, היה העם של ממלכת ישראל והיה מהווה לאום (קבוצה אתנית).

הפורום למשפט חוקתי

השימוש בנוסח חוק יסוד ישראל מדינת הלאום של העם היהודי במושג "העם היהודי" ללא שימוש במושג "עם ישראלי", מעלה מספר סטיות משפטיות, מהסיבות הבאות:

א. לפני הפילוג בין שניים עשר שבטי ישראל, בתקופת קיומה של מלכות ישראל המאוחדת, היהודים היו בני שבט יהודה. באותה תקופה, הזהות היהודית הייתה מבטא זהות אתנית. מדובר על פרק זמן בהיסטוריה בו האומה היהודית הייתה נחשבת לאומה מדינתית, כלומר, לאומה מזוהה עם מדינה המהווה את דמותה המשפטית במישור הבינלאומי, באותה מידה שהאומה היפנית מהווה אומה של מדינה הנקראת יפן, ובאותה מידה שהאומה האיטלקית מהווה אומה של מדינה הנקראת איטליה.

ב. בתקופת הפילוג של האומה העברית בשתי ממלכות: ממלכת ישראל וממלכת יהודה, היהודים היו מהווים את האזרחים של הממלכה היהודית, בתוכה נכללו כלל בני ישראל, כולל הלויים והכהנים. אך, במשך כל ימי ממלכת יהודה, מהמאה ה-10 והמאה ה-6 לפה"ס, כלומר, חמש מאות שנה של חיים לאומיים ממלכתיים.

ג. בעקבות הגלות שהוטלה על ידי רומא, לאחר חורבן בית שני, שהביא עמו את קיומה של יהודה בתור מציאות לאומית, האומה יהודית הפכה להיות אומה חסרת מדינה, כי הזהות היהודית חדלה מלבטא אזרחות והחלה להיות ביטוי לזהות הקשורה ליהדות בתור דת.

השאלות העיקריות שעולה מנוסח חוק יסוד ישראל מדינת הלאום של העם היהודי היא:

1. האם הזהות היהודית בחוק מבטאת קבוצה אתנית, לאום או קבוצת דת ?
2. האם ישראל היא מדינה קולוניאלית של קבוצת דת או מדינה של לאום מקומי (קבוצה אתנית) ?

התשובה לשאלה זו היא ברורה: היהודים בעולם מפולגים בקבוצות אתניות שונות, ובזרמים שונים של היהדות.

ומה עם הלאום ?

בהתאם למצוין לעיל, הלאום, בלקסיקון של הספרות האקדמית בתחום מדעי המדינה ובתחום המשפט החוקתי, מהווה אחדות אתנית המושתתת בהשתייכות הלאומית למדינה, כאשר הזהות האתנית עולה בקנה אחד עם הזהות האזרחית של המדינה.

כיום, עשרות מיליוני קתולים ואוונגליסטים מזהים את עצמם כיהודים לאחר שהאפיפיור פרנסיסקוס טען בפומבי כי בעומק של כל נוצרי פועם נפש יהודי. מדובר על מגמה חדשה של הזהות היהודית. כאשר נוצרים מגדירים את עצמם יהודים נוצר זהות דתית שאינה מבטאת אחדות אתנית או אחדות לאומית.

הפורום למשפט חוקתי

חוק יסוד ישראל מדינת הלאום של העם היהודי אינו נותן הגדרה מדינתית או אתנית לזהות היהודית. אין בחוק זכר של ממלכות ישראל ויהודה בתור הזיקה ההיסטורית-הלאומית של עם ישראל. אין בחוק זכר לקשר הלאומי בין העם היהודי ובין ארץ ישראל בתור עם ישראל המבוסס על העובדות ההיסטוריות. מתברר כי החוק יוצא מההנחה שהמוצא של העם היהודי אינו מוצא לאומי בארץ ישראל אלא מוצא דתי בגולה.

ח"כ לשעבר מאיר שטרית העלה את העובדה לפיה רוב העולים לארץ בשנים האחרונות עושים שימוש באישורי יהדות מלידה פיקטיביים ובתעודות גרות פיקטיביים. לפי טענתו, מאות אלפי נכרים שאינם מזרע זכו לעלות ארצה באמצעות הסוכנות היהודית ולהרשם כיהודים על פי דת ועל פי לאום, מאחר ולמדינת ישראל אין פיקוח על הנעשה בחו"ל בכל הקשור לענייני יהדות.

חוק יסוד ישראל מדינת הלאום של העם היהודי משאיר בידיהם של רבני חו"ל את הסמכות להחליט מיהו יהודי, ללא שליטה ישראלית על כנות ואמינות מסמכים האמורים לקבוע את הציביון העתידי של המדינה. מפני שחוק הלאום לא מגדיר מיהו יהודי?

מסקנות :

הנוסח המוצא של חוק יסוד ישראל מדינת הלאום של העם היהודי מוביל, ללא ספק, את הפיכתה של ישראל למדינה יהודית, לפי השקפתו של האפיפיור פרנסיסקוס שבנפשו של כל נוצרי פועם נפש יהודיה.

הדרך היחידה להבטחת עיצובו בישראל של העם היהודי שמהווה לאום (קבוצה אתנית) היא לפקח באמצעות גורמים ממלכתיים (משרד החוץ בשיתוף פעולה עם משרד הדתות) על אמינות חתימתם של רבני חו"ל ועל כשרותם של אישורי יהדות מלידה ושל תעודות גרות. בהקשר זה אני מציע לקבוע בחוק סעיף שיעביר את הסמכות לזכאות עליה מידיה של הסוכנות היהודית לידיו של משרד הפנים, תוך כדי שיתוף פעולה עם המשרד לקיטת עליה ומשרד החוץ ומשרד הדתות.

כמו כן, חוק יסוד ישראל מדינת הלאום של העם היהודי אמור לעשות גם שימוש במונח "עם ישראל", בהתאם לשימושו במגילת העצמאות, על מנת לאפיין את אופיו האתני של העם היהודי, תוך כדי הכרה במדינת ישראל כתחייטן מחדש של ממלכות יהודה וישראל המקראיות, ותוך כדי הגדרתה המשפטית של מדינת ישראל כדמותה המדינית של האומה היהודית, על מנת לשחזר את מהותה בתור אומה מדינתית, ועל מנת לגבש את ישראל כמרכזו של הלאום היהודי (קבוצה אתנית).